

Právní regulace bezhotovostních platebních prostředků

Platební styk

Přednáška 5.4.2017

Témata dnešní přednášky

- Pojem bezhotovostních peněz
- Co jsou to účetní (žirové) peníze?
- Jak a kde vznikají?
- Čím jsou regulovány?

Tři „druhy“ peněz

1. Hotovost

- Emise – centrální banka
- Podoba – mince a bankovky

2. Účetní (žirové) peníze

- Emise – komerční bankovníctví
- Podoba – zůstatky na bankovních účtech

3. Zůstatky na rezervních účtech u centrální banky

- Emise – centrální banky
- Podoba – zůstatky na rezervních účtech u CB

Účetní peníze – základní principy

- Vznik (emise) nových účetních peněz zejména při úvěrování
- Banka poskytne úvěr a zároveň vytváří nový vklad dlužníka:
 1. Má pohledávku za dlužníkem (plynoucí z poskytnutého úvěru)
 2. Má závazek vůči dlužníkovi (plynoucí z nově vzniklého vkladu)

Trocha historie

- Co bylo, než byly „objeveny“ peníze?
 - Barter?
 - Společné vlastnictví?

Trocha historie

- Co bylo, než byly „objeveny“ peníze?
 - Barter?
 - Společné vlastnictví?
- Úkol 2 - Zauvažujte nad nevýhodami bārtru/společného vlastnictví

Trocha historie

- Hledání něčeho, co by fungovalo jako:
 - prostředek směny
 - „univerzální“ účetní jednotka
 - uchovatel hodnoty
- Nejprve např. škeble, kožešiny, dobytek, plátno, atd.
- Následně drahé kovy, mince

Trocha historie

- Úschova mincí (např. u zlatníků)
- Výdej potvrzení o vkladu

Trocha historie

- Úschova mincí (např. u zlatníků)
- Výdej potvrzení o vkladu
- První „bankovky“
- Nejprve 100% kryté uloženými drahými kovy/mincemi

Trocha historie

- Úschova mincí (např. u zlatníků)
- Výdej potvrzení o vkladu
- První „bankovky“
- Nejprve 100% kryté uloženými drahými kovy/mincemi
- Následně snaha „emitentů“ vydávat více bankovek, než kolik měli uložených drahých kovů

Objevuje se bankovníctví částečných rezerv

Trocha historie

- Problémy:
- Velké množství emitentů
- Různé bankovky přijímány s různým diskontem
- Problém s přijímáním bankovek jiným emitentem
- Složitý clearing a settlement mezi emitenty
- Časté „runs on banks“

Trocha historie

- Objevují se centrální banky
- Ostatní banky mají povinnost uchovávat u nich rezervy (drahé kovy)
- Rezervy původně zajišťovaly určité „krytí“ bankovek
- Centrální banky často plnily i funkci clearingového domu
- Většinou se u nich následně objevuje výhradní právo na emisi bankovek

Trocha historie

- Ostatní banky už nevydávají hotovostní „bankovky“, ale tvoří účetní zápisy o vkladech - bezhotovostní peníze jsou na světě
- S postupem času mizí „krytí“ zlatem, rezervy jsou ve formě bezhotovostních (rezervních) peněz vydávaných centrálními bankami
- K těmto penězům mají přístup toliko ti, kteří mají rezervní účty u centrální banky – většinou obchodní banky
- Centrální banky často provozují mezibankovní platební systémy, kde *settlement asset* jsou právě bezhotovostní peníze vydávané centrální bankou („rezervní“ peníze)

Účetní peníze – vztah k povinným minimálním rezervám

- Obchodní banky mají rezervní účty u centrální banky
- Povinné minimální rezervy představují povinný minimální zůstatek, který musí obchodní banky mít na svém účtu u CB
- V ČR ve výši 2% z vkladů
- Při vytvoření „nového“ vkladu je třeba plnit související požadavek PMR

Účetní peníze – množství

- Centrální banky při provádění měnové politiky ovlivňují objem úvěrování komerčními bankami
- Centrální banka nepřímo ovlivňuje, za kolik si banky půjčují na mezibankovním trhu
- Výše úroku na mezibankovním trhu ovlivňuje výši úroku, za který banky dále úvěrují, tj. i vytváření nových účetních peněz
- Výše úroku ovlivňuje poptávku, ta cenu, resp. míru inflace
- Cílem měnové politiky (v posledních letech) – cenová stabilita

Účetní peníze – množství

- Schopnost a objem úvěrování obchodními bankami je vedle nástrojů měnové politiky ovlivňována i dalšími regulatorními požadavky
- Např.:
 - Kapitálové požadavky
 - Požadavky na likviditu
 - Požadavky na „páku“ (leverage)
 - Atd.

Účetní peníze – shrnutí

- Představují závazek banky
- Jsou „přeměnitelné“ za hotovost
- Nejsou ale 100% „kryty“ hotovostí
- Jejich kupní síla je ekvivalentní kupní síle hotovosti (výjimky)
- Nerozlišujeme mezi „emitentem“ účetních peněz (1000 Kč u ČSOB má stejnou kupní sílu jako 1000 Kč u KB)
- nově vznikají (v podstatné míře) při procesu úvěrování obchodními bankami

Několik poznámek k vývoji účetních peněz

Účetní peníze – právní úprava

- Přímo pojem „účetní peníze“ se v právním řádu nevyskytuje
- Více právních předpisů se dotýká oblasti (zejména „tvorby“) účetních peněz, zde např.
 1. Zákon č. 6/1993 Sb., o ČNB
 2. Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách
 3. Zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku
 4. Nařízení Evropského parlamentu a rady (EU) č. 575/2013 (externí odkaz) o omezitelných požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky

Atd.

Otázky?

Děkuji za pozornost

JUDr. Johan Schweigl, Ph.D.

Johan.Schweigl@law.muni.cz